

Garantie voor de toekomst

Dit boek is een herziene uitgave van de eerder verschenen boeken
Voorbij de dood en *Nabij de toekomst* van dr. Jan Hoek.

Dr. Jan Hoek

Garantie voor de toekomst

Gespreksboek over hoop

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council (FSC) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Mulder van Meurs
Vormgeving binnenwerk: Gerard de Groot

ISBN 978 90 239 2715 0
NUR 700

© 2013 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Ten geleide	7
1 Hoop als zekerheid	9
2 Hoop op Jezus' komst	31
3 Hoop voorbij de dood	47
4 Hoop voor de geschiedenis	61
5 Hoop voor ons lichaam	77
6 Hoop op gerechtigheid	98
7 Hoop voor de schepping	117
8 Hoop op eeuwig leven	131
Literatuur	149
Register van bijbelplaatsen	152

Ten geleide

Er bestaan allerlei ideeën over de toekomst. Optimistische en pessimistische beschouwingen. Maar wie kan er nu echt in de toekomst kijken? Wie kan er iets zinnigs zeggen over wat er komt na de dood? Waar het met deze planeet aarde naartoe gaat? Over hemel en hel en nieuwe aarde? Hoezo meent het christelijk geloof garantie voor de toekomst te kunnen bieden?

De omslag van dit boek toont een weg met een scherpe bocht. De weg is duidelijk te traceren, maar wat achter de bocht ligt, weten we niet. We zien alleen dat daar licht straalt. Zo is het nu ook met de christelijke hoop. De gelovige gaat zijn of haar weg met God. Gaandeweg groeit er een diep vertrouwen. Dan komt de bocht van de dood. Daarachter ligt het voor ons stervelingen onbekende. Toch mag het geloof weten dat daar licht straalt. De God die we in het leven op aarde hebben leren kennen en vertrouwen, zal zich na dit leven nog heerlijker aan ons openbaren.

‘Resultaten uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst.’ De juistheid van dit overbekende zinnetje uit een overheidscampagne hebben veel bezitters van aandelen maar al te zeer ervaren. Grondgedachte van dit boek over christelijke toekomstverwachting is dat daarin het omgekeerde geldt. Resultaten uit het verleden bieden wel degelijk garantie voor de toekomst! Dat is de kern van de christelijke hoop. Wie de levende God heeft leren kennen door het geloof mag de toekomst vol vertrouwen tegemoet zien. De christelijke hoop heeft als symbool een anker dat uitgeworpen wordt in de diepte en dan vastligt. Het gaat niet om een onzekere wissel op de toekomst of een ijle speculatie, niet om een flakkerend, bijna uitgedoofd vlammetje.

Bij het schrijven van dit boek heb ik een christelijke gemeente voor ogen gehad. Binnen zo’n gemeente komen mensen niet alleen op zondag, maar ook door de week bijeen om zich te verdiepen in

geloofsvragen. Er zijn bijbelkringen, gesprekskringen, lidmatenkringen en leerhuizen. De gesprekken gaan over een grote verscheidenheid van onderwerpen, maar het onderwerp 'toekomstverwachting' zal daarbij zeker een vooraanstaande plaats innemen. Dit geschrift wil een handreiking bieden om met elkaar in gesprek te zijn over wat we als christenen mogen hopen. Zo worden we toegelust om in contact met andersdenkenden rekenschap te geven van de hoop die in ons is. Ten dienste van bespreking in groepen zijn aan het slot van elk hoofdstuk gespreksvragen opgenomen.

De teksten uit de Bijbel worden geciteerd volgens de Herziene Statenvertaling. De eerder verschenen boeken *Voorbij de dood* (1996) en *Nabij de toekomst* (1997) vinden in deze uitgave hun opvolger.

J. Hoek

1. Hoop als zekerheid

Hoop en zekerheid lijken op gespannen voet te staan met elkaar. Vaak verstaan we in het dagelijkse spraakgebruik onder hoop iets onzeker. ‘Zolang er leven is, is er hoop’, zeggen we bijvoorbeeld. Denk aan iemand die een ernstige ziekte onder de leden heeft, veel pijn moet lijden en mee moet maken hoe zijn lichaam aftakelt. Toch klampt hij zich iedere keer weer aan een strohalm vast, en als de zieke het zelf niet doet, doet zijn omgeving het wel. Misschien helpt dat nieuwe medicijn of die bekende dokter of die alternatieve geneeswijze? In feite ligt deze hoop dicht tegen wanhoop aan. Er wordt wel gesproken van de moed der wanhoop, dat is hopen tegen de klippen op en tegelijkertijd diep in je hart beseffen dat het geen zin meer heeft. Met de christelijke hoop is het echter fundamenteel anders gesteld; het is een ‘gegronde verwachting’ (H. Berkhof, 1968). Hoop als zekerheid dus.

We staan in dit hoofdstuk in de eerste plaats stil bij de crisis waarin de hoop vandaag verkeert. Vervolgens bespreken we in welk opzicht de christelijke hoop uniek is: wat is de kern van het Grote Verhaal van de hoop dat de Bijbel vertelt en hoe spreekt Petrus, de apostel van de hoop, daarover? We stellen de vraag hoe we moeten omgaan met allerlei beelden over de toekomst in de Bijbel. Veel vertrouwde beelden over het ‘hiernamaals’ zijn in diskrediet geraakt. Is dat terecht? Of bieden deze beelden wel degelijk ‘informatie’ over wat we mogen verwachten? Ten slotte trekken we enkele lijnen naar de praktijk van het leven ‘onder de hoede van de hoop’.

De hoop in crisis

Kan dat wel, hoopvol leven in de wereld van nu? Wie vandaag de dag nog hoopvol gestemd is, moet wel oogkleppen op hebben. Zo iemand loopt kennelijk als idealist of romanticus met het hoofd in

de wolken, een beetje wereldvreemd en zweverig. Veel mensen raken geïrriteerd door overtuigde gelovigen die hoop uitstralen. ‘Praat me niet van hoop! Zijn jullie christenen dan stekeblind? Loppen jullie met oogkleppen op? Zijn jullie soms immuun voor de ellende in de wereld?’ Het kost geen moeite een tentoonstelling in te richten als expositie van wanhoop. Grote foto’s aan de wand die hopeloosheid en uitzichtloosheid uitdrukken. Bijvoorbeeld van een uitgeteerd meisje met een spuit in haar arm dat zichzelf verkoopt om maar aan dat ‘spul’ te komen. Of een foto van kinderen die letterlijk vel over been zijn en op sterven na dood, genomen in een van de vele hongergebieden in de wereld. Of foto’s van dode vissen in een vergiftigde rivier. Trouwens, er bestaat een permanente expositie van de wanhoop: in Jeruzalem, *Jad we sjem*, waar de verschrikkingen van de concentratiekampen uit de nazitijd worden uitgebeeld. Als je daar eenmaal bent geweest, raak je bepaalde beelden nooit meer kwijt. Durf je dan die uitspraak nog vol te houden: ‘Er is hoop!’?

Deze aanvechting is maar al te herkenbaar. Wie kent deze bittere vragen eigenlijk níét? We kunnen niet meer geloven in een evolutionaire vooruitgang van de geschiedenis. We kunnen maar moeilijk begrijpen hoe de filosoof Leibniz (1646-1716) indertijd kon stellen dat deze wereld ‘de beste van alle mogelijke werelden’ is. We zijn door de ervaringen van Auschwitz, Hiroshima, Tsjernobyl, Srebrenica enzovoorts heen gegaan, ook al was dat voor de meesten van ons op veilige afstand. Ons wereldbeeld is ingrijpend veranderd. Het optimisme is de bodem ingeslagen. Geen enkele wereldbeschouwing kan voor de gruwelijkheden een passende verklaring vinden. Hoop kan alleen maar op wanhoop bevochten zijn. Het is ‘op hoop tegen hoop’. De roep van de hoop boven de schreeuw van de wanhoop uit.

Het Grote Verhaal van de hoop

Is hoopvol realisme, realistische hoop wel mogelijk? Hoop die niet wegkijkt van de ellende, hoop die het uithoudt te midden van de pijn? Het is inderdaad de pretentie van het christelijk geloof zulke hoop te kunnen bieden. De Bijbel is een uiterst hoopvol boek; het is bij uitstek het leerboek van de hoop. Het Grote Verhaal van de Bijbel is het verhaal over het koninkrijk van hoop (Hans Wulffraat, 2011).

De God van de Bijbel is de Koning die hemel en aarde geschapen heeft en zijn schepping liefdevol en zorgzaam regeert. Dat is het doorgaande getuigenis van het Oude Testament: 'De HEERE troont boven de watervloed, ja, de HEERE troont als Koning voor eeuwig' (Ps. 29:10. Zie ook onder meer Jes. 52:7; 33:17; 40:9-11; 43:15; 44:6; Zach. 14:9; Dan. 7:13v). In heel Gods schepping en onder de mensen maakt echter de macht van zonde en kwaad zich breed. God strijdt tegen de chaasmachten om de heilzame orde van zijn rijk te doen overwinnen. Hij blijft Koning, maar we zien dat in een gevallen schepping slechts als door matglas en soms onder de schijn van het tegendeel. Onder het uitverkoren volk Israël wordt de verwachting gewekt van de volle doorbraak van Gods koningschap in een rijk van sjaloom dat helemaal gaaf zal zijn. God zelf zal dat koninkrijk vestigen, zonder enige interventie van mensen (Dan. 2:34, 45). 'Het thema van Gods koningschap behoort tot de grondlijnen van de oudtestamentische Godsopenbaring. (...) Gods koningschap, opgevat als zijn soevereine, majestueuze heerschappij in de schepping en de geschiedenis, doordringt het gehele Oude Testament en vormt de basis en de diepste inhoud van de profetische verkondiging aangaande het eschatologische koninkrijk Gods. Hierin ligt tegelijk ook een van de sterkste schakels tussen het Oude en het Nieuwe Testament' (H.G.L. Peels, 1999, 20, 21).

Het gelovige Israël zingt de 'koningspsalmen' (o.a. Ps. 93-99). Daarin trilt de verwachting op grond van wat God gedaan heeft aan zijn volk Israël. Het is de verwachting van een zichtbaar koningschap van God, dat zal aanbreken wanneer de grote Zoon van David zal komen. Hij zal het rechtvaardige koningschap van God gestalte geven en zo zal ten slotte de dag des HEEREN (jom YHWH) aanbreken, waarop door het louterend oordeel heen alles uiteindelijk ten goede zal keren.

Deze lijnen lopen door in het Nieuwe Testament. De nieuwtestamentische gemeente van God deelt in de aan Israël geschonken verwachting van het koninkrijk Gods. De verwachting richt zich met nieuwe kracht op het koninkrijk Gods als presente en toekomstige werkelijkheid, op de verschijning van Christus als de Zoon van David in heerlijkheid, op de jongste dag, wanneer alles nieuw wordt. Jezus proclameert als kenmerkende inzet van zijn verkondiging het

koninkrijk: 'De tijd is vervuld en het Koninkrijk van God is nabijgekomen; bekeer u en geloof het Evangelie' (Mark. 1:15). Het goede nieuws van het gekomen en tegelijkertijd nog komende koninkrijk staat centraal in de verkondiging van Jezus. Het koninkrijk van God is actuele werkelijkheid. Toch sluit dat niet uit dat deze verborgen heerschappij zich verder moet doorzetten. Daarin ligt een verschil met de boodschap van Johannes de Doper. Bij Johannes staat een spoedig einde, voornamelijk als gericht, centraal; bij Jezus een nieuw begin, voornamelijk als genade voor armen en zondaren. Johannes spreekt over de korenwan, Jezus over de zaadbuidel, Johannes over de vernielende bijl, Jezus over de oogstende sikkel. Het gaat hier niet om een volstrekte tegenstelling, maar om een verschil in accentuering. De boodschap van het gericht is bijvoorbeeld in de gelijkenissen uit Jezus bepaald niet afwezig. Alleen werpt het kruis een schaduw en zo toch juist een heerlijk licht over de boodschap uit Jezus' mond. Het koninkrijk van God komt alleen via de overgave, het offer, de doornenkroon, via Gethsémané en Golgotha. De Christus die het Rijk brengt, is de Knecht die zijn leven geeft als losprijs voor velen (Mark. 10:45). Bekend is de aanduiding van Jezus door Origenes als *autobasileia*, dat wil zeggen: het koninkrijk in eigen Persoon. In Hem is het koninkrijk belichaamd. In zijn woorden en daden dient het koninkrijk zich aan.

In de synoptische Evangeliën wordt het koninkrijk der hemelen meer dan honderd keer genoemd. Na zijn opstanding claimt Christus unieke koninklijke autoriteit en proclameert daarmee dat het koninkrijk Gods in Hem gerealiseerd is (Mat. 28:18. Vgl. Op. 5:5 en de kroningshymne, 5:8-14). Het koninkrijk Gods is alomvattend. Het kent spirituele (zie bijv. Rom. 14:17; 1 Kor. 4:20; 15:50; Luk. 17:21) en materiële (zie bijv. Dan. 2:44; 7:13, 14; Luk. 1:33) aspecten. Het is gerealiseerd, maar tegelijkertijd nog toekomstmuziek (zie bijv. Kol. 1:13; Hebr. 12:28; Op. 1:9; Mat. 13:18-19, 23; Mat. 12:28. Anderzijds Mat. 7:21, 22; 1 Kor. 15:24; 2 Tim. 4:1; Op. 12:10). 'Het gebed om de komst van het koninkrijk wordt ons door Christus in het hart en op de tong gelegd, opdat wij blijven uitzien naar de voltooiing van het door God ons in Christus geschonken heil en er ons leven door laten beheersen' (B. Rietveld, 1985, 119). Er is in het Nieuwe Testament nergens sprake van een evolutionaire ontwikkeling in de richting van een ideale samenleving. Het koninkrijk van God openbaart

zich in deze wereld telkens weer onder de schijn van het tegendeel en in het teken van het kruis. Toch is de definitieve overwinning reeds behaald sinds Christus stierf op Golgotha en opstond op de derde dag.

Apostel van de hoop

Op een van de stemmen uit de Bijbel concentreren we ons nu. In het Nieuwe Testament horen we het getuigenis van Petrus, die de apostel van de hoop wordt genoemd, zoals Paulus de apostel van het geloof en Johannes de apostel van de liefde kan heten. Het is duidelijk dat er bij Petrus geen sprake is van een blinddoek waardoor hij de nood van de wereld en de ellende waarin veel mensen verkeren, niet zou zien. Zijn evangelie is geen oppervlakkig verhaal in de trant van: zoek de zonzij van het leven maar op, ‘don’t worry, be happy’. Met zo’n dooddoener is niemand geholpen bij de brokstukken van zijn leven of bij de scherven van verloren geluk. Petrus betoogt echter dat wanneer Christus in ons leeft en wij in Christus leven, de hoop ons een nieuw leven doet leiden in Jezus’ voetspoor. De hoop van de christen is als een stormlamp. Hoe hard de rukwinden hem ook heen en weer slingeren, hoe fel de regen ertegenaan plenst, het licht in die stormlamp blijft branden. Dat is het licht van de hoop op God die psalmen geeft in de nacht. Deze onverwoestbare blijdschap kenmerkt de christen. Het gaat niet om een uiterlijke of zelfs opgelegde blijdschap. Het is een blijdschap die diep van binnen zit en daarom niet staat of valt met de uiterlijke omstandigheden. Leven uit de hoop is niet leven in een stormvrije zone. Petrus weet alles van hopen tegen de klippen op. Hoop is voor hem realistische verwachting met open ogen voor alles wat er haaks op staat. Als een vuurgloed trekt door zijn brieven het elan van de hoop. De christelijke hoop blijkt niet afhankelijk van de situatie waarin wij mensen verkeren. Zij is gegrond in de heilsfeiten, dat wil zeggen in datgene wat God gedaan heeft tot heil van mensen. De christelijke hoop ontspringt niet aan de bron van optimisme en positief denken, maar aan de realiteit van het kruis en het graf van Jezus, de Gekruisigde die de Opgestane is.

‘Geprezen zij de God en Vader van onze Heere Jezus Christus’, zo jubelt Petrus (1 Petr. 1:3). Hoe hij te midden van verdrukking

goede moed kan houden, is puur rationeel onverklaarbaar. Petrus kan alleen maar omhoog wijzen. Geprezen zij God, want Hij heeft ons naar zijn grote barmhartigheid wedergeboren laten worden tot een levende hoop. Hij heeft ons hoop gegeven door de opstanding van Jezus Christus uit de doden. Dankzij dat unieke gebeuren in de hof van Jozef van Arimathea in Jeruzalem is er een bres geslagen in de muur van de wanhoop. Geloofd zij God, want Hij gaf ons een fundament en een perspectief. Hoe? Door Gods weg met Jezus van Nazareth, zijn eniggeboren Zoon. Tegelijkertijd ook door het werk van Gods Geest in ons, waardoor we wedergeboren zijn tot een levende hoop. We hebben een nieuw leven gekregen. En dat is eeuwig leven door de Geest van God. Zo zijn we beginnelingen van het eeuwige leven geworden. Leven dat weliswaar nog in de kinderschoenen staat, maar dat nooit meer stuk kan, ook niet door de dood. Wie Jezus als de enige en volkomen Zaligmaker heeft leren zien, wie zijn Naam in het openbaar heeft beleden, wie door de doop is opgenomen in de christelijke gemeente, wie gelovig deelneemt aan de maaltijd des Heeren, die is wedergeboren tot een levende hoop. Hij of zij is, zoals het staat in vers 23, 'niet geboren uit vergankelijk, maar wedergeboren uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwig blijvende Woord van God'. Zo kun je leven in verwondering, in ootmoedige lofprijzing van de grote God die op machtige wijze in je leven binnengekomen is.

De erfenis en de erfgenamen

1 Petrus 1:4 spreekt over de toekomst onder het beeld van een erfenis. De erfenis die eens uitgekeerd zal worden, is de inhoud van de christelijke hoop. Het gehoopte goed, zouden we kunnen zeggen. Datgene wat we nu niet in handen hebben, maar wat ons wel is toegezegd. De gelovigen krijgen in dit leven slechts de rente uitgekeerd, en daar kunnen ze goed van leven. Het kapitaal is nog boven, in de hemel bij God. Die hoofdsom houdt de Vader voor hen in beheer, zodat deze niet verloren kan gaan door hun slordigheid, of hun ontfutseld kan worden door hun vijanden (met name noemt Petrus de satan, de duistere tegenstander die rondgaat als een briesende leeuw om zo mogelijk ons te verslinden, 1 Petr. 5:8).

Wat is nu die erfenis? Hierbij schieten woorden en voorstellin-

gen hopeloos (of beter: hoopvol) tekort. Die erfenis is om te beginnen God zelf, de volle kennis van en de zalige gemeenschap met Vader, Zoon en Heilige Geest. Het gaat verder om de volkomen verlossing van de zonde, om de heerlijke vernieuwing van ons lichaam en van onze ziel, om de nieuwe hemel en de nieuwe aarde waarop gerechtigheid woont, om de herstelde schepping en de volmaakte vrede. Je kunt er nog maar het beste net als Petrus over spreken in ontkenningen: onvergankelijk, onbevlekt, onverwelkbaar. Hier op aarde vergaat alles, hoe schoon het ook is. De mooie bloem verwelkt en het kostbare goud wordt verdonkerd, maar deze erfenis is eeuwig en onvergankelijk. 'Gods belofte is een hemels deposito, bestand tegen de moker van de dood, het bederf van de zonde en de tand van de tijd' (P.H.R. van Houwelingen, 1991, 52).

Een erfenis wordt je zomaar in de schoot geworpen. Ze is verworven door een ander, in dit geval de Ander, Jezus Christus. Een erfenis ligt vast. Het testament is immers van kracht geworden door de dood van de Testamentmaker. Door de kruisdood van Christus is het heil verworven. Door zijn opstanding kan Hij dit heil uitdelen en toepassen door Woord en Geest. Dit machtige perspectief schildert Petrus voor mensen die om Christus' wil armoede lijden en van hun bezittingen worden beroofd. Het belangrijkste kan ze niet afgenomen worden. De grote erfenis, de grote schat van het koninkrijk Gods wordt voor u in de hemelen bewaard. Je mag leven in verwachting. Wat geweldig wanneer op de jongste dag de erfenis wordt uitgekeerd. Wanneer het pakket wordt opengemaakt, zijn we vol verwondering: de helft is mij niet aangezegd, ik wist niet dat het zo mooi zou zijn.

De erfenis ligt dus veilig en vast. Maar hoe is het met de erfgenamen? God doet geen half werk. Zoals de erfenis bewaard wordt voor de erfgenamen, zo worden de erfgenamen bewaard voor de erfenis (1 Petr. 1:5). Gods kinderen worden in deze wereld 'bewaakt'. Waar moeten we aan denken bij die 'kracht Gods' die hen bewaakt? Aan de engelen, de legioenen van de hemelse legermachten? Zeker, maar vooral aan de Heilige Geest, de Bijstand van de gemeente op aarde. En aan de opgestane Heiland, de grote Herder der schapen, die in eigen Persoon de zijnen beschermt tegen grijpgrage wolven en verslindende leeuwen. Dit betekent niet dat God met de gelovigen omgaat alsof ze kasplantjes zouden zijn. Integendeel, ze worden niet